

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1702

Vragen van de leden **Sneller** (D66) en **Boswijk** (CDA) aan de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid over *de noodzaak om de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht beter te waarborgen om onze democratische rechtsstaat weerbaarder te maken* (ingezonden 10 februari 2025).

Antwoord van Staatssecretaris **Struycken** (Justitie en Veiligheid) (ontvangen 21 maart 2025). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2024–2025, nr. 1528.

Vraag 1

Wat is uw reactie op het pleidooi van de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak waarin hij stelt: «Een bindende voordracht vanuit de rechtspraak na een procedure waarin vertegenwoordigers van het departement geen rol meer spelen: het past beter bij de scheiding der machten.»?¹

Antwoord 1

Ik heb de nieuwjaarstoespraak van de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak bijgewoond en met grote belangstelling gevolgd. In deze toespraak vraagt de voorzitter, terecht, aandacht voor het belang van onafhankelijke rechtspraak in onze democratische rechtsstaat. Meer in het bijzonder pleit de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak ervoor dat rol van de Minister bij benoeming van leden van de Raad zo klein mogelijk wordt gemaakt. Hij vermeldt in dit kader dat de indruk kan bestaan dat de Raad invloed uitoefent op de benoeming van gerechtsbestuurders en ook dat het vertrouwen tussen bestuurders en de werkvloer soms fragiel is. Een en ander brengt hij in verband met de wens om de Raad in staat te stellen minder vrijblijvende afspraken te maken met de gerechten. Hij pleit ook voor verankering van de Raad van de rechtspraak in de Grondwet. Aan het pleidooi ligt kennelijk een visie ten grondslag op de rol en de taken van de Raad voor de rechtspraak in het Nederlandse rechtsbestel en de wenselijke verhouding van de Raad tot rechters en gerechtsbestuurders. In op 20 februari 2025 beantwoorde vragen van het Kamerlid Lahlah (GroenLinks-PvdA)² heb ik aangegeven dat ik voornemens ben uw Kamer medio 2025 een brief te sturen waarin ik zal ingaan op de constitutionele uitgangspunten van de

¹ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Nieuwjaarstoespraak-Henk-Naves.aspx> en

² *Aanhangsel handeling II/2024/25*, nr. 1362.

benoemingsprocedure van leden van de Raad voor de rechtspraak. Daarbij zal ik ook ingaan op de plaats en de taken van de Raad voor de rechtspraak in de Nederlandse rechtsstaat en aangeven hoe ik vervolg zal geven aan de op 12 maart 2024 door uw Kamer aanvaarde motie-Sneller³ inzake het zo klein mogelijk maken van de rol van de Minister (in dit geval mijn rol als Staatssecretaris) in de benoemingsprocedure van leden van de Raad voor de rechtspraak. Ik zal de uitspraken van de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak op dit punt daarbij betrekken.

Vraag 2

Wat is uw reactie op de zorgen van de presidenten van de rechtbanken Amsterdam en Overijssel ten aanzien van de kwetsbaarheid van de huidige regeling voor de benoeming van leden van de Raad voor de rechtspraak (in samenhang met de overige regels ten aanzien van de aanstelling van rechters) die zelfs leidde tot de vaststelling «Wat in Polen en Hongarije gebeurt, kan hier ook. Het bedreigt de vrijheid van alle burgers.»?⁴

Antwoord 2

De door de twee presidenten geuite zorgen lijken niet te zijn ingegeven door recente incidenten bij de benoeming van rechters of leden van de Raad voor de rechtspraak in Nederland. De publicatie concretiseert niet op welke punten zorgen bestaan in het licht van specifieke ontwikkelingen of gebeurtenissen in andere landen. De rechterlijke onafhankelijkheid is in Nederland op verschillende manieren zowel grondwettelijk als wettelijk gewaarborgd, zoals ik uiteen heb gezet in het reeds vermelde antwoord op de derde schriftelijke vraag van het Kamerlid Lahlah. De wettelijke en de grondwettelijke regelingen voorzien reeds in een groot aantal waarborgen, mede door spreiding van taken en bevoegdheden. Dit geldt ook voor de wijze waarop thans benoemingen van rechters en leden van de Raad voor de rechtspraak plaats vinden. Ik ben dan ook niet van mening dat de vrijheid van burgers op dit moment gevaar loopt, en ik wil voorkomen dat de genoemde zorgen van de presidenten van de rechtbanken tot onnodige gevoelens van onrust leiden ten aanzien van het vertrouwen van burgers in de Nederlandse democratische rechtsstaat. Dit neemt niet weg dat de onafhankelijkheid van de rechtspraak voortdurende aandacht behoeft en dat in dat licht steeds gekeken moet worden naar mogelijke verbeteringen. In de hiervoor aangekondigde brief zal ik uiteen zetten welke eventuele maatregelen mij daarbij voor ogen staan.

Vraag 3

Wat is uw reactie op de analyse dat «we niet enkel kunnen leunen op een oude rechtscultuur, waarin rechterlijke onafhankelijkheid door de executieve «uiteraard» worden geaccepteerd» en dat het «de hoogste tijd is om... de directe lijn van de Minister naar de benoeming van gerechtsbestuurders door te knippen»?⁵

Antwoord 3

In de in antwoord 1 genoemde, voor medio 2025 aangekondigde brief ben ik voornemens uw Kamer te informeren over de benoemingsprocedures van gerechtsbestuurders. Voor het overige verwijs ik u naar de beantwoording van eerder genoemde schriftelijke vragen van het Kamerlid Lahlah.

Vraag 4

Bent u bereid om voortvarend werk te maken van aanpassing van de benoemingsprocedure van de leden van de Raad voor de rechtspraak om de rechterlijke onafhankelijkheid beter te waarborgen, zoals de Kamer u in maart 2024 verzocht?⁶

³ *Kamerstukken II* 2023/24, 29 279, nr. 845.

⁴ Tubantia, 2 december 2024, <https://www.tubantia.nl/almelo/rechters-maken-zich-grote-zorgen-nederlandse-rechtsstaat-loopt-gevaar>

⁵ Bijdrage van Niels Graaf in «Constitutionele waarborgen; de Raad voor de rechtspraak en rechterlijke onafhankelijkheid» onder redactie van Soeharno, Graaf en Uzman

⁶ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29279-845.pdf>

Antwoord 4

In voornoemde brief informeer ik uw Kamer over het vervolg op de motie van het Kamerlid Sneller over aanpassing van de benoemingsprocedure van leden van de Raad voor de rechtspraak.

Vraag 5

Deelt u de analyse dat huidige financieringssystematiek van de rechterlijke macht onvoldoende rechtsstatelijke waarborgen biedt voor rechterlijke onafhankelijkheid? Zo ja, kunt u beargumenteren tegen welke «staatsrechtelijke stresstest» dit systeem is opgewassen? Zo nee, op welke wijze bent u voornemens het huidige stelsel weerbaarder te maken?⁷

Antwoord 5

Zoals ook uiteengezet in de beantwoording van de schriftelijke vragen van het Kamerlid Lahlah, in het bijzonder vraag 7, moet bij de financiering van de rechtspraak recht worden gedaan aan de constitutionele principes van de rechterlijke onafhankelijkheid, de positie van de formele wetgever, het budgetrecht van het parlement en de ministeriële verantwoordelijkheid. Binnen deze uitgangspunten moet een verantwoorde balans worden gevonden. Het financieringsmechanisme, dat is neergelegd in artikel 97 en verder van de Wet RO en het hierop gebaseerde Besluit financiering rechtspraak 2005, voorziet, samen met de eigenstandige beheersbevoegdheden van de Raad voor de rechtspraak en de gerechten, in een stevige zelfstandige positie van de rechtspraak. Tegelijkertijd wordt er recht gedaan aan de benodigde transparantie over de besteding van publieke middelen en aan het budgetrecht van het parlement (krachtens artikel 105 van de Grondwet). In de brief, die in het antwoord op vraag 1 in het vooruitzicht is gesteld, zal ik nader ingaan op de financieringssystematiek van de rechtspraak in het licht van de constitutionele uitgangspunten. Overigens is de rechtsstatelijke situatie in Nederland jaarlijks, net als alle andere EU-lidstaten, onderwerp van het rechtsstaattrapport van de Europese Commissie. In deze rechtsstaattrapporten is voor Nederland tot nu toe geen aandacht gevraagd voor de financieringssystematiek van de rechtspraak.

Vraag 6

Deelt u de stelling dat er thans «boterzachte waarborgen zijn tegen harde, kwaadwillende politieke druk op rechters via de band van het tuchtrecht»⁸ Zo nee, welk denkbeeldig scenario heeft u gebruikt om de huidige waarborgen te stresstesten? Zo ja, wat bent u voornemens te doen om deze waarborgen te verstevigen?

Antwoord 6

In genoemde antwoorden op de schriftelijke vragen van het Kamerlid Lahlah heb ik uiteengezet op welke wijze de rechterlijke onafhankelijkheid in Nederland zowel grondwettelijk als wettelijk is gewaarborgd. Deze waarborgen zorgen ervoor dat rechters in een zaak recht kunnen spreken zonder enige bemoeienis van buitenaf. Onze rechtspraak staat goed aangeschreven en het vertrouwen dat mensen hebben in de rechters is onverminderd hoog. Dit blijkt uit de algemene conclusies in het rapport van de Venetië Commissie 2023 en uit het Rechtsstaattrapport van de Europese Commissie 2024.⁹ De kwalificatie «boterzacht» kan ik dan ook niet onderschrijven. Dit neemt niet weg dat de onafhankelijkheid van de rechtspraak voortdurende aandacht behoeft en dat in dat licht steeds gekeken moet worden naar mogelijke verbeteringen.

Het jaarlijkse rechtsstaattrapport van de Europese Commissie is voor het kabinet een belangrijk instrument om de rechtsstatelijke situatie in de lidstaten, dus ook in Nederland, te monitoren en daarmee rechtsstatelijke problematiek (vroegtijdig) te signaleren, te bespreken en gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Het rechtsstaattrapport is het resultaat van een

⁷ Zie bijvoorbeeld de bijdrage van Philip Langbroek in «Constitutionele waarborgen»?

⁸ Bijdrage Jonathan Soeharno in «Constitutionele waarborgen»?

⁹ The Netherlands – Joint opinion of the Venice Commission and Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on the legal safeguards of the independence of the judiciary from the executive power, adopted by the Venice Commission at its 136th Plenary Session (Venice, 6–7 October 2023).

intensieve dialoog van de Commissie met nationale autoriteiten en belanghebbenden, het maatschappelijk middenveld en organisaties binnen de justitiële sector. Het Nederlandse hoofdstuk in het EU-rechtsstaatrapport geeft daardoor een goede indruk van de staat van de rechtsstaat op tal van indicatoren en signaleert waar additionele inzet of aandacht nodig is om de rechtsstaat te verstevigen.

In de voor medio 2025 aangekondigde brief zal ik uiteenzetten welke eventuele maatregelen mij voor ogen staan om de onafhankelijkheid van de rechtspraak in Nederland te versterken.

Vraag 7

Wat is uw (beargumenteerde) reactie op het voorstel om de Raad voor de rechtspraak Grondwettelijk te verankeren, bijvoorbeeld als «Hoog College van Staat»?¹⁰

Antwoord 7

In de beantwoording van de eerder genoemde vragen van het Kamerlid Lahlah, in het bijzonder vraag 2 en vraag 3, heb ik uiteengezet dat de onafhankelijkheid van de rechtspraak reeds op verschillende manieren in de (Grond)wet en in andere wetten en procedures is verankerd. Bij de beantwoording van de vraag of de Raad voor de rechtspraak in de Grondwet zou moeten worden verankerd is van belang voor ogen te hebben welke wettelijke taken de Raad voor de rechtspraak uitoefent. Anders dan sommige andere Raden voor de rechtspraak in Europa heeft de Nederlandse Raad voor de rechtspraak alleen beheersmatige taken, en (uitdrukkelijk) geen rechtspositionele taken en bevoegdheden jegens rechters noch enige inhoudelijke bemoeienis met rechtspraak in concrete zaken. Aan de vraag naar verankering van de Raad voor de rechtspraak in de Grondwet dient dus een nadere afweging inzake de positie en de taken van deze raad in ons rechtsbestel ten grondslag te liggen.

In de aangekondigde brief zal ik, als vermeld, nader ingaan op de verschillende constitutionele uitgangspunten van ons rechtsbestel. Ik ga hierbij ook in op de positionering van de Raad voor de rechtspraak.

Vraag 8

Welke andere kritiekpunten en oplossingsrichtingen uit de bundel «Constitutionele waarborgen» bent u voornemens in beleidsvoorstellen om te zetten?

Antwoord 8

Zoals in de beantwoording van de eerder genoemde vragen van het Kamerlid Lahlah aangekondigd zal ik bij de in het antwoord op vraag 1 genoemde brief ook de aanbevelingen uit de publicatie van de Stichting Onderzoek Rechtspleging betrekken.

¹⁰ FTM, 26 januari 2025, <https://www.ftm.nl/artikelen/ftm-interviewt-henk-naves-voorzitter-raad-voor-de-rechtspraak> en bijdrage van Eddy Bauw in «Constitutionele waarborgen»